

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

TINA VEHOVEC

Razumevanje besedila ob primeru družinskega zakonika

Diplomsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Simona Kranjc

Univerzitetni študijski program prve stopnje:
Slovenistika

Ljubljana, 2012

Izveček

Razumevanje besedila ob primeru družinskega zakonika

Izkušnje, stališča, znanja in pričakovanja vplivajo na interpretacijo besedila, ki nam ga posreduje sporočevalec. Sporočevalec in razumevalec, ki sta del sporazumevalnega procesa, v katerega vstopimo takoj, ko želimo nekaj sporočiti nekemu, si lahko delita isti kod, spoznavni in predstavní svet ter namen pa so različni. Zato si lahko različni razumevalci besedilo razlagajo na različne načine. V diplomski nalogi bom analizirala različne članke iz štirih časopisov, in sicer Reporterja, Mladine, Dnevnika in Družine, ki se nanašajo na temo družinskega zakonika. Na podlagi analize bom skušala potrditi hipotezo, da na razumevanje besedila vpliva ideologija.

Ključne besede: razumevanje besedila, sporočevalec, naslovnik (razumevalec)

Abstract

Understanding the text by using an example of Family Code

Experiences, points of view, knowledge and expectations are all affecting the interpretation of the text that we get from the reporter. Reporter and addressee, both of which are parts of communicative process – in which we enter as soon as we want to tell something to someone – can share the same code. But the cognitive world, conceptual world and the purpose can be different. Therefore it can happen that different addressees are interpreting the same text in different ways. In my diploma thesis I will analyse various articles related to the theme of Family Code. I have found them in four newspapers: Reporter, Mladina, Dnevnik and Družina. Based on the analysis I will try to confirm the hypothesis that ideology has an important affect on understanding the text.

Key words: understanding the text, reporter, addressee

Kazalo vsebine

1. Uvod.....	4
2. Razumevanje.....	4
2.1. Razumevanje je del procesa sporazumevanja.....	5
2.1.1. Sporočevalec in sprejemnik.....	6
2.2. Novejši pristopi k razlagi razumevanja	6
2.3. Razumevanje in razumljivost	7
3. Dejavniki razumevanja	7
3.1. Družbeni dejavniki	8
3.2. Besedilni dejavniki	9
3.3. Razumevalčevi dejavniki.....	10
3.3.1. NAMEN	10
3.3.2. JEZIKOVNA ZMOŽNOST	10
4. Razumetje: posledica prepleta sporočevalca in razumevalca	11
5. Analitični del.....	12
5.1. DRUŽINSKI ZAKONIK	12
5.2. ČASOPISI	14
5.2.1. Družina.....	14
5.2.2. Reporter.....	14
5.2.3. Mladina	15
5.2.4. Dnevnik.....	15
5.3. DESNA IN LEVA POLITIČNA STRAN	15
5.4. ANALIZA BESEDILA	16
5.4.1. Družina	17
5.4.2. Reporter.....	20
5.4.3. Mladina.....	24
5.4.4. Dnevnik	28
6. Zaključek.....	32
7. Povzetek.....	33
8. Literatura.....	34
9. Viri	34
Izjava o avtorstvu	35

1. Uvod

Ljudje v sporazumevalni proces vstopamo z določenim namenom, nekaj bi radi sporočili sočloveku in pričakujemo oz. želimo, da nas bo naslovnik tudi razumel. Na razumevanje vpliva vrsta dejavnikov, saj gre za kompleksen pojav; do določene mere poteka samodejno, usmerjajo pa ga številni nezavedni kognitivni procesi, ki zajemajo miselno, razumsko, čustveno in zaznavno dejavnost. Na podlagi svojih izkušenj, stališč, znanja in pričakovanja ustvarimo interpretacijo sporočenega. Kranjc (2006: 19) meni, da gre pri razumevanju besedila za proces, ko naredimo mentalno predstavo informacije, ki jo prenaša niz izrekov, povezanih med seboj (besedilo) in pri tem izluščimo pomen prebranega ali slišaneega. Velik vpliv ima tudi bralčeva motivacija, saj v tem primeru postane bolj pozoren na besedilo in hitreje prepozna njegov pomen. Ne smemo pa pozabiti, da ljudje prihajamo iz različnih družbenih okolij, zato moramo biti pozorni tudi na objektivnejše dejavnike, kot so družba, kultura, odnosi in razmerja, ki jih posameznik ustvarja v njih. Sporočevalec in razumevalec si lahko delita isti kod, spoznavni in predstavniki svet ter namen pa so različni. Zato prihaja do različnih interpretacij istega besedila. Besedilo ima namreč le pomenski potencial, ki se uresniči med procesom razumevanja in ne vsebuje nekega določenega pomena, ki naj bi ga razumevalec samo odkril (Ferbežar in Stabej, 2008: 25). Aktualni pomen besedila se torej tvori v vsakokratni interakciji med besedilom in razumevalcem.

V medijih je pred sprejemom družinskega zakonika začelo prihajati do nesoglasij in nesporazumov. Ljudje so iste člene zakonika interpretirali na drugačen način, kar pomeni, da so na njihovo razumevanje vsebine vplivali različni dejavniki. Na podlagi analize člankov iz štirih časopisov, ki se nanašajo na družinski zakonik, bom skušala potrditi hipotezo, da na razumevanje besedila vpliva ideologija. Začela bom z opisom razumevanja kot del procesa sporazumevanja, v katerega sta vpletena sporočevalec in sprejemnik, sledi predstavitev dejavnikov, na katere moramo biti pozorni pri razumevanju besedila, opredelila bom tudi družinski zakonik ter časopise. V zadnjem delu diplomske naloge je predstavljena analiza ter ugotovitve.

2. Razumevanje

Prva se je s pojmom razumevanje ukvarjala filozofija. Nemški teolog Flacius, hermenevtik iz 16. stol., velja za utemeljitelja te filozofske veje, ki so jo kasneje poimenovali »umetnost razumevanja«. Hermenevtika je razumevanje prva opredelila kot interpretacijo sporočenega,

vendar ji kasnejše teorije, še posebej kognitivno jezikoslovje niso dajale posebnega pomena. Psihologi pa so bili tisti, ki so se vprašanju razumevanja začeli posvečati eksperimentalno, in sicer od 60. oz. 70. let prejšnjega stoletja dalje. Pojem razumevanja je bil predmet obravnave tudi v jezikoslovnih vedah – psiholingvistiki, nevrolingvistiki, besediloslovju, analizi diskurza, na področju umetne inteligence ter pragmatiki (Ferbežar in Stabej, 2008: 16).

Ferbežar (2009: 20) omenja, da večina tujih jezikoslovnih enciklopedij razumevanje umešča na področje psiholingvistike in da je vsem definicijam skupno to, »da je v središču raziskovalne pozornosti pomen besedila, kot ga v procesu razumevanja interpretira oz. (re)konstruira poslušalec oz. bralec.« Opozorila bi, da se pojem razumevanje v nadaljevanju nanaša izključno na razumevanje besedila in ne nebesednih oz. nejezikovnih pojavov.

2.1. Razumevanje je del procesa sporazumevanja

Slovenska teorija razumevanje pojasnjuje v okviru procesa sporazumevanja. »Sporazumevanje obsega sporočanje (ali tvorjenje besedil) in sprejemanje besedil. Oseba A [npr. Peter] kaj sporoča B [npr. Janezu], le-ta pa njeno besedilo sprejema in ga – če obvlada isti jezik – razume« (Bešter idr., 2000: 27). Peter je torej sporočevalec, ki v sporazumevalni proces vstopa z nekim namenom, hkrati pa izbira kod,¹ s katerim bo namen ubesedil. Janez pa je sprejemnik (razumevalec) in na podlagi svojih izkušenj, stališč, znanja in pričakovanja ustvari interpretacijo pomena oz. sporočenega. Razumevanje poteka do določene mere samodejno in ga usmerjajo številni nezavedni kognitivni procesi. Podrobneje bom o tem pisala v nadaljevanju.

V slovenski teoriji sporazumevanja so po mnenju Ferbežar (2010: 59) preveč posplošili dejstvo, da je razumevanje zagotovljeno z izbiro ustreznega koda. Gre za to, da pojav razumevanja naj ne bi bil v nobenem pogledu problematičen, razen obvladovanja istega koda, kar potrjujejo tudi avtorji SSKJ pri navedbi glagola razumeti. Ferbežar in Stabej (2008: 18) iz definicije SSKJ povzameta, da je »razumevanje [...] zapletena miselna, razumska, čustvena in nenazadnje zaznavna, tudi čisto tehnična dejavnost, s čimer je nekoliko nakazana kompleksnost pojma.« Dodata, da v razlagi razumevanje besedila in jezika ni specifično poudarjeno. Pri sporazumevanju gre torej za vzajemno tvorjenje pomenov, ki je do neke mere avtomatizirana in nezavedna dejavnost vsakega udeleženca v sporazumevalnem dogodku.

¹Verschueren (2000: 175) kod opredeljuje kot »vsako prepoznavno različico jezika, ki vsebuje sistematično skupino izbir, ki se lahko navezujejo na specifično geografsko področje, družbeni razred, dodelitev funkcij ali specifičen kontekst rabe.« Omenja standardni dialekt, regionalne dialekte, sociolekte in celo idiolekte.

Vendar se pomen ni razlagalo kot nekaj subjektivnega, nekaj kar je določeno v konkretnem procesu tvorjenja besedila na eni strani in njegovega razumevanja na drugi. Drugačen pristop so prinesla šele spoznanja kognitivne psihologije ter z njo povezane jezikovne discipline: besediloslovje, analiza diskurza in pragmatika (Ferbežar, 2009: 22).

2.1.1. Sporočevalec in sprejemnik

Verschueren (2000: 118–119) za sporočevalca in sprejemnika izbere termina izjavitelj in interpret. Izjavitelj (sporočevalec) dela produkcijske izbire, interpret (sprejemnik oz. razumevalec) pa interpretativne izbire. Izpostavlja, da čeprav izjavitelj in interpret bivata v različnih svetovih, le-ta nista strogo ločena, ampak se lahko tudi prekrivata. S tem mislim na fizični,² socialni³ in mentalni svet,⁴ ki v jezikovni rabi niso dejavni, dokler jih ne aktivirajo kognitivni procesi uporabnika jezika. Verschueren (2000: 89–92) poudari, da je vloga izjavitelja v sporazumevalnem dogodku pomembna, saj je njegova jezikovna raba sestavljena iz nenehnega jezikovnega izbiranja, ki je lahko zavestno ali nezavedno. Če na kratko povzamem njegovo pojmovanje procesa razumevanja. Najprej moramo izbrati jezik, v katerem bomo vzpostavili interakcijo ter v sklopu tega zvrst. Nato tvorimo stavke, ki zahtevajo izbire besed in slovničnih oblik. Izjavitelj pa ne izbira samo oblik, ampak tudi strategijo (npr. strategijo spoštljivosti). Zavedati se moramo, da do izbir prihaja tako pri sporočanju kot pri interpretiranju izjave, oba tipa izbiranja sta enako pomembna za potek sporazumevanja in način tvorjenja pomena. Izbire tudi niso enakovredne. To pomeni, da lingvistika razlikuje med zaznamovanimi in nezaznamovanimi izbirami; zaželen odgovor na ponudbo oz. sprejetje je nezaznamovana izbira, zavrnitev pa zaznamovana.

2.2. Novejši pristopi k razlagi razumevanja

Novejši, bolj demokratični pristopi razumevanje besedila pojmujejo kot subjektivno tvorjenje njegovega pomena (Verschueren 2000; Ferbežar in Stabej 2008; Ferbežar 2009).

²Časovna deiktičnost in prostorska deiktičnost sta najbolj obravnavana in najvidnejša načina umeščanja jezikovnih izbir v fizični svet, npr.: pozdravi primerni le ob določenem času dneva (dobro jutro, dober dan, dober večer). Prostorski koncepti so pogosto podlaga metafor (npr. pred koncem leta (čas), človeška bližina (socialni odnosi), visok glas (zvoki), visoka družba (status), biti na tleh (duševno stanje) itd.).

³Udeleženci v sporazumevalni proces prinašajo svoje funkcije. Na izbiro sredstev vpliva tudi poklicna pripadnost, starost (npr. sleng je vezan bolj na mlajšo generacijo, naslavljanje staršev, saj so včasih otroci starše vikali) ter spol.

⁴Mentalni svet, aktiviran v jezikovni rabi, vsebuje kognitivne in emotivne elemente. V grobem lahko torej mentalni svet ločimo na spoznavni in čustveni svet. Spoznavni svet zajema splošno vedenje o svetu (pridobljeno z izobrazbo, življenjskimi izkušnjami ipd.), verjetja in prepričanja (vera, moralne vrednote, različna prepričanja ...), kulturo v najširšem pomenu (npr. vljudnost), ... ipd. Čustveni svet pa predstavlja čustvene povezave med ljudmi in čustvena stanja.

Razumevanje razlagajo stopenjsko, stopnje pa se nanašajo na količino razumetega in na razmerje med semantičnim in pragmatičnim pomenom. Pri tem mislim na sprejemnika, ki lahko ustrezno reagira na sporočilo oz. izrek, ki mu je namenjen v primeru, če razume obliko izreka in dobesedni pomen besed, njihovih skladenjskih razmerij v izreku ter iz njih razbere namen izreka v danem kontekstu, ki je lahko izražen eksplicitno ali ne, in njegove funkcije. Razmerje med semantičnim in pragmatičnim pomenom je v tem primeru pomembna, ker mora najprej rekonstruirati semantični pomen ter funkcijo izreka in hkrati razumeti dodatni pragmatični pomen, ki ga prinaša kontekst. Pragmatični pomen ni nujno eksplicitno izražen oz. izrečen, lahko pa iz njega sklepamo o dejanskem pomenu izreka (Ferbežar in Stabej, 2008: 19). Pri razumevanju besedila gre torej za proces, ko naredimo mentalno predstavo informacije, ki jo prenaša niz izrekov, povezanih med seboj (besedilo) in pri tem izluščimo pomen prebranega ali slišane (Kranjc 2006: 19).

2.3. Razumevanje in razumljivost

Besedilo je s svojo (ne)razumljivostjo in (ne)sprejemljivostjo po mnenju Ferbežar (2010: 60) pomemben dejavnik razumevanja v slovenskem jezikoslovju, ki ga premalo upoštevajo. Razumljivost ni objektivna lastnost besedila, ampak jo določa bralec s svojo motivacijo, znanjem in vedenjem, nameni branja in poslušanja itd. – prav tako kot sprejemljivost.⁵ Ker je razumljivost besedila v veliki meri torej povezana z bralčevo naklonjenostjo besedilu ali pa s tem, da je besedilo zanj pomembno, lahko razume tudi težko razumljivo besedilo in ga sprejme. Zaradi nestrinjanja s sporočevalčevimi stališči v besedilu lahko bralec besedilo tudi zavrne, čeprav ga razume. Ferbežar (2010: 60) tako izpostavlja, da je razumevanje subjektiven proces, vendar ga usmerjajo tudi objektivnejši dejavniki, kot so družba, kultura, odnosi in razmerja, ki jih posameznik ustvarja v njih. Razumevalčeve dejavnike bom podrobneje opisala v naslednjem poglavju.

3. Dejavniki razumevanja

Proces sporazumevanja je v veliki meri odvisen od različnih dejavnikov, zato jim namenjam posebno poglavje. Poudarila bi vlogo razumevalca, saj je le-ta v večji meri odgovoren za sporazumevalni uspeh, torej da prepozna sporočevalčev namen. Ferbežar (2009: 66) dejavnike, ki vplivajo na razumevanje deli v tri skupine. Ker sta v sporazumevalnem procesu udeležena dva posameznika, ki sta lahko iz različne družbe, moramo upoštevati družbene

⁵O sprejemljivosti več v poglavju 3.2. Besedilni dejavniki.

okoliščine in dejavnike, ki prihajajo iz njih. Govorim o t. i. družbenih dejavnikih. Naslednji sklop obsega besedilne dejavnike, ki zadevajo interakcijo med besedilom in razumevalcem. Te dejavnike najdemo pri lastnostih besedila. Zadnje poglavje namenjam opisu razumevalčevih dejavnikov.

3.1. Družbeni dejavniki

Pri družbenih dejavnikih moramo na prvo mesto postaviti kulturno okolje, v katerem živi posameznik. Ta ga določa in je del njegovega izkušenskega sveta. V situacijah, ko udeleženci sporazumevalnega procesa pripadajo različnim kulturnim okoljem ima sociokulturni kontekst pri razumevanju pomembno vlogo, saj so jezikovni in kulturni viri neenakomerno razporejeni med govorce (Ferbežar in Stabej, 2008: 22).

Posamezniki v družbi prevzemajo različne vloge, ki so tudi zamenljive, npr. sporočevalec in razumevalec. Po Verschuerenu (2000: 117) sta v nekem trenutku lahko sporočevalec in sprejemnik ena in ista oseba, to pomeni, da izjavitelj postane interpret svoje lastne izjave (ko opazuje svoje jezikovno vedenje).

Družbene vloge vplivajo na hierarhizacijo razmerij v družbi, ki so najbolj razvidne v institucionaliziranih tipih komunikacije. V primeru neposredne komunikacije gre za tip komunikacije, ki ima običajno določeno strukturo, v kateri je pobuda stvar govorca, ki je na hierarhično višjem položaju; npr. upravna komunikacija. V tem primeru govorim o nadzoru moči in predpisanem pomenu besedila ter krepitvi podrejenosti tistega, ki je v hierarhično nižjem položaju. Takšno razmerje moči še dodatno utrjuje omejeno razumevanje podrejenega razumevalca, saj si ni upal vstopiti v komunikacijo oz. odreagirati, obstaja pa tudi možnost, da ne zna poseči v prispevek govorca, ki mu je nadrejen (Ferbežar, 2009: 82).

Če pa govorimo o posredni komunikaciji (s pisnimi in govornimi prenosniki), ki je danes že zelo razširjena, moramo upoštevati, da pri tej obliki komunikacije udeleženca ločujejo prostorske in časovne okoliščine. Besedilo je torej sredstvo njunega srečanja. Ferbežar in Stabej (2008: 23) izpostavljata, da je ta način komunikacije enosmeren, saj je v njej razumevalec v položaju, ko mora slediti toku zapisanega besedila in namenu, kot ga predstavlja sporočevalec. Razumevalčevo poseganje v besedilo je v tem primeru zelo omejeno in nanj nima nobenega vpliva (razen če besedilo odloži). Razumevanje je tako odvisno od njegovih pričakovanj in hipotezah o pomenu besedila – te pa so lahko povsem napačne in povzročijo nerazumevanje in nesporazume.

3.2. Besedilni dejavniki

Besedilni dejavniki so bili v slovenski literaturi s področja razumevanja doslej le malo upoštevani. Ferbežar in Stabej (2008: 23) izpostavljata le raziskavo Urške Jarnovič⁶ o vplivu metadiskurzivnih elementov na razumevanje besedil. Pri besedilnih dejavnikih se moramo osredotočiti na problem sprejemljivosti in razumljivosti. Sprejemljivost je razumevalčeva pripravljenost sprejeti sporočevalčevo besedilo kot besedilo, razumljivost pa je imanentna lastnost besedila. V poglavju 2.3 Razumevanje in razumljivost sem že omenila, v kakšnem razmerju sta, v tem poglavju pa ju bom še podrobneje predstavila. Sprejemljivost je po Dresslerju in Beaugrandu (1992: 95) kriterij besedilnosti in je usmerjena k uporabniku jezika, zato je do neke mere subjektivna. Razumljivost pa je nekaj objektivnega, saj je na prvi pogled povezana z materialno platjo besedila (kohezijo in koherenco). Sta v kompenzacijskem razmerju, kar pomeni, da je besedilo za razumevalca lahko sprejemljivo, čeprav ga težko razume. Sprejemljivo je zaradi naklonjenosti sporočevalcu, pomembnosti besedila ipd. Lahko pa besedilo zavrne, čeprav ga razume, in sicer zaradi napak, ali pa ker se ne strinja z vsebino in stališči predstavljenimi v besedilu (Ferbežar, 2009: 87).

Razumljivost je nekoliko težje določljiva, saj je v slovenskem jezikoslovju neraziskana. Lahko pa potegnemo vzporednice med konceptom razumljivosti in konceptom razumevanja. Če povzamem po Ferbežar in Stabeju (2008: 24) je po analogiji med njima mogoče domnevati, da obstajata dva dejavnika razumljivosti. Prvi je tisti, ki deluje na lokalni ravni, drugi pa na globalni. Med lokalne prištevamo posamezne leksikalne elemente (sem spadajo tudi napačno izgovorjene/zapisane besede/besedne zveze), na ravni strukture pa kompleksne izreke (redundanca⁷ : eliptični izreki). Pri tem je pomembna tudi vsebina besedila, saj je odvisnost od informacij na jezikovni ravni v obratnem sorazmerju s poznavanjem tematike besedila. Gre zato, da je razumevalčevo poznavanje tematike odvisno od površinskih jezikovnih informacij v besedilu. Torej manj kot je tematika poznana razumevalcu, bolj mu pri razumevanju pomaga eksplicitnost besedila (Ferbežar, 2009: 91). Problem (ne)razumljivosti na lokalni ravni je torej povezan z razumevalčevo jezikovno zmožnostjo.⁸

Problem nerazumljivosti obstaja tudi na pragmatični ravni, saj so ti dejavniki težje prepoznavni in imajo lahko daljnosežne posledice – zlasti v že omenjeni institucionalizirani

⁶Vpliv metadiskurzivnih elementov na razumevanje besedil, 2007.

⁷Je lastnost znaka, sistema znakov, da prenaša določeno obvestilo z več znaki, prvinami, kot je nujno potrebno.

⁸Več o tem gl. poglavje 3.3.2. Jezikovna zmožnost.

komunikaciji.⁹ V tem primeru govorimo o problemu razumljivosti na globalni ravni, ki zadeva pomanjkanje skupne podlage sporočevalca in razumevalca.

3.3. Razumevalčevi dejavniki

Ti dejavniki se navezujejo na razumevalca in jih delimo na bolj in manj stabilne. Bolj stabilni so identiteta (spol, izvor, pripadnost družbenemu razredu, narodnost), osebnostne lastnosti, inteligenca ipd. Med manj stabilne – tiste, ki zadevajo branje – prištevamo zaznavanje (zmožnost vida), opismenjenost ter funkcionalno pismenost. Pri pismenosti moramo poudariti, da je ni mogoče popolnoma ločiti od družbenih dejavnikov, saj družba pismenost opredeljuje. Hitrost zaznavanja pa naj ne bi imela pomembnega vpliva na sposobnost branja. Raziskave so pokazale, da dobri bralci hitreje in točneje dekodirajo besede in se zato hitreje lotijo višjih ravni razumevanja (Ferbežar, 2009: 66–67).

3.3.1. NAMEN

Pri razumevalčevih dejavnikih moramo izpostaviti tudi dejavnik, ki zadeva tako sporočevalca kot sprejemnika oz. razumevalca – tj. namen. V sporazumevalni proces namreč vstopamo z nekim namenom, npr. preberemo ljubezenski roman zvečer pred spanjem, da bi se sprostili. Nameni so odvisni od situacije in niso nekaj fiksnega. Pri branju gre za enosmerno komunikacijo, kjer ima bralec možnost se vrniti nazaj na začetek besedila, da osveži spomin ali pa če mu je kaj nerazumljivo. To je tudi prednost branja, saj se k zapisanemu besedilu vedno lahko vračamo, pri poslušanju pa ne.

3.3.2. JEZIKOVNA ZMOŽNOST

Omenila bi tudi jezikovno zmožnost, saj ta po mnenju Ferbežar in Stabeja (2008: 20–21) najbolj neposredno usmerja potek sporazumevanja in vpliva na sporazumetje. Z jezikovno zmožnostjo se v slovenski literaturi ukvarjajo še Kranjc, Bešter, Kunst-Gnamuš in Pirih Svetina, vendar naj bi jo po mnenju Ferbežar (2009: 69) najbolj natančno opredelil Bachman. Predstavila je njegov model, po katerem je jezikovna zmožnost skupaj s strateško zmožnostjo sestavni del sporazumevalne zmožnosti. Jezikovna zmožnost pomeni znanje jezika in védenje o njem, strateška pa zmožnost to znanje uporabiti v konkretnih okoliščinah in za določen namen. Jezikovna zmožnost je sestavljena iz organizacijske (slovnična zmožnost: izbira besed za označevanje različnih pomenov, oblika besed, fizična pojavnost) in pragmatične zmožnosti (besedilna zmožnost: zmožnost s pomočjo kohezivnih sredstev oblikovati koherentna besedila

⁹ Gl. poglavje 3.1 Družbeni dejavniki

in ilokucijska zmožnost¹⁰). Ferbežar in Stabej (2008: 20) jo opredeljujeta kot »lastnost posameznega uporabnika jezika, [ki je] sestavljena iz različnih podzmožnosti, poudarjeni sta [...] njena dinamičnost in z njo povezana stopenjskost«. Stopenjskost jezikovne zmožnosti je povezana z že omenjeno stopenjskostjo razumetja, ki zadeva merjenje funkcionalne, zlasti besedilne pismenosti. Jezikovna zmožnost se prišteva h kognitivnim shemam, ki jih ima posameznik shranjene v spominu, to so védenje, znanje in izkušnje na različnih področjih. Te sheme pomagajo razumevalcu povezovati besedilne svetove v koherentno celoto in jih združevati z že obstoječim védenjem in znanjem.

4. Razumetje: posledica prepleta sporočevalca in razumevalca

Zgoraj omenjeni dejavniki zadevajo predvsem razumevalca, sem pa že omenila, da je razumevanje odvisno tudi od sporočevalca. Govorim o procesu sporazumevanja, kjer si sporočevalec in razumevalec delita isti kod, spoznavni in predstavní svet¹¹ ter namen pa so različni. Razumetje je zato subjektivno, saj različni razumevalci besedilo lahko razumejo na različne načine. Besedilo ima namreč le pomenski potencial, ki se uresniči med procesom razumevanja in ne vsebuje nekega določenega pomena, ki naj bi ga razumevalec samo odkril (Ferbežar in Stabej, 2008: 25). Aktualni pomen besedila se torej tvori v vsakokratni interakciji med besedilom in razumevalcem. Različni dejavniki vplivajo na proces (spo)razumetja v tej meri, da je pomen »skupek« več pomenov, ki jih v tem procesu naredita sporočevalec in razumevalec. Manj kot imata razumevalec in sporočevalec skupne podlage oz. večje kot so motnje, ki izhajajo iz elementov konkretnega (spo)razumevalnega dejanja (gramatike, semantike, pragmatike) manjši je »skupek« pomenov. V skrajnem primeru se lahko zgodi tudi, da skupna podlaga povsem umanjka, ali pa je motenj, ki izhajajo iz že omenjenih elementov, tako veliko, da prihaja do nesporazumov ali celo do popolnega nerazumevanja. Nesporazumi lahko ostanejo nezaznani in brez večjih posledic za razumevalca in sporočevalca. Gre za to, da razumevalec pomen prilagodi svojemu znanju in izkušnjam, da besedilo bolj ustreza njegovim kognitivnim shemam. V primeru, da se razumevalec zaveda nerazumetja besedila ima to lahko različne družbene posledice. Ferbežar in Stabej (2008: 26–27) navajata primer upravnih besedil. Pri njih je veliko manj možnosti za neposredno preverjanje in dopolnjevanje razumevanja. Dokaz nerazumetja so pravne in finančne sankcije. Navajam še en primer, in sicer v povezavi z učenčevim razumevanjem. Če učenec ne razume

¹⁰Zmožnost prepoznavati različne funkcije besedil oz. sporazumevalnih namenov.

¹¹Verschueren (2000: 117–118) v tem primeru govori o prekrivanju *črt pogleda*, vendar meni, da sporočevalec in razumevalec bivata v različnih svetovih. Skupna podlaga torej skoraj nikoli ni zares skupna.

nekega besedila, ki mu je posredovan in pri tem ne izrabi možnosti učiteljevega pojasnila niti si kasneje ne prizadeva, da bi poskušal poiskati drugo možnost za razumevanje besedila, se njegovo nerazumetje pretvori v neznanje. Tega pa lahko učitelj pri preverjanju znanja kaznuje z negativno oceno.

Omenila sem že motnje, ki vplivajo na razumetje in posledice, obstaja pa še ena možnost prekrivanja pomenov, in sicer popolna prekrivnost. Ta možnost realno ni mogoča. Gre za to, da je »besedilni svet sporočevalca tako varno zakodiran v besedilu, da ga razumevalec samodejno sprejme za svojega oziroma da se pomen enostavno preslika iz sporočevalca v razumevalca in torej ostane enak« (Ferbežar in Stabej, 2008: 27). Kljub vsemu pa različni razumevalci ponavadi pridejo do podobnih rezultatov. Pri tem imajo pomembno vlogo interes, želja ali nuja po razumetju. Želja po semantičnem in pragmatičnem razumetju pomena je običajno obojestranska, čeprav ni nujno, da to pripelje do sporazumetja. Vendar načelno se večinoma razumemo.

5. Analitični del

Predmet analize v diplomski nalogi je razumevanje besedila iz družinskega zakonika (v nadaljevanju DZak), zato bom nekaj vrstic namenila njegovi predstavitvi. Na kratko bom opisala tudi štiri časopise, kjer sem dobila članke za svojo analizo in v grobem predstavila karakteristike desne in leve politične strani.

5.1. DRUŽINSKI ZAKONIK

DZak vsebuje vsega skupaj 309 členov, ki zajemajo naslednja področja: zakonsko zvezo, zunajzakonsko skupnost, partnersko skupnost, zunajpartnersko skupnost, razmerja med starši in otroki, oblike pomoči države pri težavah partnerskega in družinskega življenja ter preživljanje, posvojitve, rejništvo in skrbništvo za otroke in druge osebe, ki potrebujejo posebno varstvo. DZak pomeni torej združitev družinskega prava v enem zakoniku. »Določa drugačno zasnovo življenjskih skupnosti, saj [...] pravno in po družbenem pomenu izenačuje zakonsko in zunajzakonsko skupnost z istospolno skupnostjo, širi možnosti posvojitve v istospolne skupnosti, zakonski zvezi pa nič več zakonsko ne priznava posebnega družbenega pomena, ki je v zasnovanju družine« (<http://druzinskizakonik.net/>). DZak omogoča tudi hitrejše posredovanje države v družinska razmerja, ko gre za varovanje družinskih članov. Kljub dolgoročnemu dogovarjanju pristojnih organov o čim bolj jasnih določbah členov, je praksa sodišč in centrov za socialno delo pokazala, da so v zakonu prisotne pravne »luknje«,

nedodelanosti in pomanjkljivosti. In ravno te pomanjkljivosti so povzročile različno interpretacijo treh členov, ki so tudi predmet moje analize. Gre namreč za najpogosteje omenjani 2. člen, ki podaja definicijo družine, 60. člen, ki govori o zakoncih in njihovem svobodnem odločanju o rojstvu otrok, ter 217. člen, ki se nanaša na posvojitelja:

2. člen

(družina)

Družina je življenjska skupnost otroka z enim ali obema od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice.

60. člen

(svobodno odločanje o rojstvu otrok)

Zakonca svobodno odločata o rojstvu otrok. Do skupnih otrok imata enake obveznosti in pravice.

217. člen

(posvojitelj)

(1) Zakonca ali zunajzakonska partnerja lahko samo skupaj posvojita otroka, razen če eden od njiju posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja.

(2) Partnerja partnerske skupnosti ali partnerja zunajpartnerske skupnosti ne moreta skupaj posvojiti otroka, lahko pa partner partnerske skupnosti ali partner zunajpartnerske skupnosti posvoji otroka svojega partnerja.

(3) Izjemoma lahko otroka posvoji tudi ena oseba, če ta ni v zakonski zvezi ali v zunajzakonski skupnosti ali v partnerski skupnosti ali v zunajpartnerski skupnosti, če je to v otrokovo korist.

(vir: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/zakonska_zveza_in_druzinska_razmerja/druzinski_zakonik/)

V nadaljevanju bom pojasnila, zakaj so ti členi sporni, v čem se kaže njihova dvoumnost oz. možnost različne interpretacije. V 2. členu je omenjeno, da je družina skupnost otroka z enim ali obema od staršev ali z drugo odraslo osebo. Zagovorniki tradicionalne družine so izrazili svoje nasprotovanje temu delu člena, saj je ta druga oseba po njihovem mnenju lahko tudi istospolni partner. Seveda pa so te druge osebe lahko tudi stari starši otroka, tete, strici ... Določeni ljudje so ti ta člen razlagali kot razvrednotenje tradicionalnega poimenovanja

družine. Nadaljujem z vsebino 60. člena, ki pravi, da zakonca svobodno odločata o rojstvu otrok. Zopet je bil člen sporen zaradi domneve, da sta ta zakonca lahko istospolna partnerja. Določeni ljudje so to razumeli kot spodbujanje trgovine z otroki, saj ga istospolna partnerja po naravni poti ne moreta dobiti. S tem bi se povečalo povpraševanje po nadomestnem materinstvu in posledično tudi prodaja otrok. V bran temu členu so stopili strokovnjaki, ki pravijo, da je nadomestno materinstvo v Sloveniji prepovedano in da se ta člen ne nanaša zgolj na istospolne partnerje, saj omenja zakonca, kar pa istospolni par v Sloveniji še ne more postati. Veliko prahu je dvignil tudi 217. člen, ki zajema posvojitve. Največ polemik se je vrtelo okoli istospolnih partnerjev, saj so si ga ljudje, ki so bili premalo ozaveščeni o dejanski vsebini tega člena, razlagali tako, da dva homoseksualna partnerja lahko skupaj posvojita otroka. Vendar je v drugi točki istega člena zapisano, da to ni možno. V poglavju 5.4. Analiza besedila bom na konkretnih primerih razložila nejasnosti in različne interpretacije členov.

5.2. ČASOPISI

Besedila, ki sem jih analizirala so izšla v Družini, Reporterju, Mladini in Dnevniku. Prva dva izražata ideologijo desnice, druga dva, levice. Značilnosti političnih strani, katerim pripadajo časopisi so za analizo pomembne, saj bom s tem ugotavljala vpliv ideologije določene politične strani na razumevanje besedila. V naslednjih poglavjih bom na grobo opredelila bistvene karakteristike in razlike obeh političnih opcij. Na kratko bom predstavila tudi vse štiri časopise.

5.2.1. Družina (<http://www.druzina.si/>)

Družina je tednik, ki je pričel izhajati 7. maja 1952 in je bil sprva list goriške administrature, kmalu pa je prerastel v slovenski verski časopis. Leta 1972 je začel izhajati tedensko, bogatejši pa sta postajali tudi njegova vsebina in oblika. Tednik prinaša novice iz življenja Cerkve v Sloveniji in v svetu, objavlja komentarje, reportaže, poročila o kulturnih dogodkih in množici drugega, kar je pomembno za slovenskega kristjana. V duhu katoliškega družbenega nauka obravnava vsa področja življenja, namenjena pa je predvsem slovenskim družinam doma in po svetu. V ta namen ima tudi posebno mesečno prilogo Naša družina.

5.2.2. Reporter (<http://www.reporter.si/>)

Prva številka revije je izšla 19. maja 2008 in izhaja že peto leto, izdaja pa jo majhno zasebno podjetje Prava smer založništvo d.o.o. Tednik so leta 2011 nadgradili s posebno life & style revijo Reporter Magazin. Bralcem ponuja informacije s področja politike, gospodarstva,

kulture, znanosti ipd. in prinaša analize političnega, družbenega, gospodarskega in kulturnega dogajanja. Del njegove vsebine so namenjene tudi temam s področja sodobnega načina življenja.

5.2.3. Mladina ([http://sl.wikipedia.org/wiki/Mladina_\(revija\)](http://sl.wikipedia.org/wiki/Mladina_(revija)))

Mladina je splošno-informativna slovenska revija, ki od leta 1943 izhaja enkrat tedensko. Ustanovila jo je Zveza slovenske mladine. V največji meri so zastopane politične teme, obravnava pa še gospodarstvo, znanost, kulturo, okoljevarstvo, alternativne prakse in kulinariko. »Kritično se opredeljuje do obstoječih družbenih razmer, pogosto pa načinja tabu teme slovenske zgodovine« (*Slovenski veliki leksikon* 2004: 627).

5.2.4. Dnevnik (<http://druzba.dnevnik.si/edicije/dnevnik>)

»Dnevnik izhaja od ponedeljka do sobote, vsebinsko pa pokriva notranje- in zunanjepolitične teme, gospodarstvo, kulturo, šport in številna druga področja življenja. Bogatijo ga tudi redne in izredne priloge za različne skupine bralcev – dolgoletna spremljevalka mladine Antena, poučni zdravstveni vodnik Moje zdravje, priloga za ženske Nika, finančni svetovalec Denar IN, svetovalec za domače mojstre Moj dom in tedenski RTV-vodnik Pilot.«

5.3. DESNA IN LEVA POLITIČNA STRAN

V grobem bom izpostavila tri najbolj tipične indikatorje po katerih se razlikujeta leva in desna politična stran. Trditve povzemam po knjigi Norberta Bobbia *Desnica in levica*. Vsekakor pa določenih lastnosti kot sta vernost in poudarjanje svobode ter enakosti ne moremo pripisovati izključno eni politični strani. Tako kot tudi niso to edina merila za ločitev leve in desne. Če bi želela zajeti natančen opis, bi morala upoštevati še druge dejavnike, kot so pripadnost nacionalizmu oz. nestrpnost do tujcev, način volilnega sistema ipd.

Ena izmed najbolj izstopajočih značilnosti desne politične stranke je, da ji pripisujejo povezavo z rimo-katoliško cerkvijo, zato se za vsakega desničarja predvideva, da je pobožen, medtem, ko je tipičen levičar ateist (Bobbio, 1995: 70). Desničarji si tako prizadevajo za ohranjanje tradicionalnih vrednot s tradicionalno družino na čelu.

Kot drugo točko razlikovanja Bobbio (1995: 87) izpostavi, »različno stališče, na katerega se postavljajo ljudje, ki živijo v družbi, ko gre za ideal enakosti, ki je skupaj z idealom svobode in miru eden od zadnjih ciljev, ki si jih želijo doseči in za katere so se pripravljene bojevati.« Govori o pripravljenosti na boj za ideal svobode, miru ter enakosti med ljudmi. Pri tem ne

smemo pozabiti, da je diskriminacija nezakonita, kljub temu pa se je skozi stoletja izenačevalo z levico priznavanje svoboščin in socialnih pravic, kamor spadajo pravica do šolanja, pravica do dela in pravica do zdravja. Vse to so egalitaristični¹² razlogi, ki veljajo za levo politično stran. (Bobbio, 1995: 98). Zmanjševali naj bi neenakost in omogočili ljudem, da bi postali manj neenaki v primerjavi s posamezniki, ki imajo zaradi rojstva in družbenega statusa več sreče. Bobbio (1995: 94) označi za egalitariste tiste, »ki sicer ne prezrejo dejstva, da so ljudje tako enaki, kot tudi neenaki, vendar pa dajejo prednost in pripisujejo večjo vrednost, ko gre za dobro sožitje, tistemu, kar jih povezuje; v nasprotju s tem so neegalitaristi tisti, ki sicer izhajajo iz istega dejstva, vendar pa dajejo prednost in pripisujejo večjo vrednost, ko gre za uresničevanje dobrega sožitja, njihovi različnosti.«

Svoboda je še en indikator razlikovanja med levico in desnico. Desna politična stran naj bi bila na splošno libertarnejša od leve. Bobbio (1995: 102) pri tem poudarja pomembnost definicije svobode. Meni, da je izraz preveč splošen in dvoumen. Splošen, ker meni, da ni svobode na splošno, ampak so posamične svoboščine, npr. svoboda mnenja, tiska, gospodarske pobude, zbiranja, združevanja, in da je treba od primera do primera natančno določiti, o kateri je govor; dvoumen pa zato, ker za uresničitev svobode ne zadošča imeti vse posamične svoboščine, ampak mora biti vsaki teh svoboščin zagotovljena tudi enaka možnost za njeno uživanje.

5.4. ANALIZA BESEDILA

Za analitičen del diplomske naloge sem uporabila naključno izbrane članke štirih časopisov, ki sem jih predhodno že opisala in opredelila. Z njimi bom poskušala potrditi hipotezo, da na razumevanje besedila vpliva ideologija. Pri analizi se nisem osredotočala na avtorja člankov, ampak sem jih obravnavala glede na časopis, v katerem je bil članek objavljen. Besedila v diplomskem delu niso v celoti objavljena, priložila sem samo odlomke, ki so ključni za analizo (ti so v ležečem tisku). To pomeni, da vsebujejo kritične točke oz. mesta (te sem še dodatno odebelila), ki so bila predmet mnogih razprav, ki so si jih različni ljudje razlagali na različne načine. Govorim o členu, ki podaja definicijo družine, o členu, ki govori o svobodnem odločanju rojstev otrok ter o členu, ki govori o pravicah istospolno usmerjenih partnerjev v zvezi s posvojitvami.

¹²»Egalitarist je tisti, ki se nagiba k zmanjševanju razlik, neegalitarist pa tisti, ki jih poudarja« (Bobbio, 1995: 97).

5.4.1. Družina

Midva sva proti (18. 3. 2011)

*Barbarin mož Jernej: »Očitno je bil to eden od namenov, kar se je kasneje v debati o družinskem zakoniku jasno pokazalo: zagovorniki družinskih vrednot smo soočeni s strahovanjem in stigmatizacijo – smo nazadnjaški, nestrpni in, kot vidimo v zadnjih tednih na velikih plakatih, zagamani.«[...] **Otrok potrebuje očeta in mamo**, sta prepričana Kastelčeva. »Barbara ne more nadomestiti moje očetovske vloge, jaz ne njene materinske. Ona skupaj drži dan, skrbi za osnovne potrebe ...« našteva Jernej. »Oči pa premika,« doda Barbara.*

Intervjuvanca izpostavita, da zagovarjata tradicionalno družino, kjer ima otrok očeta in mater. 2. člen sta si torej interpretirala kot možnost, da postane družina z istospolnima partnerjema enakovredna tradicionalni, s čimer pa se ne strinjata. Menita, da očetovske in materinske vloge niso nadomestljive in da posledično ne izkazujeta podpore družini z istospolnima partnerjema. Članek je bil objavljen v Družini, ki je verski časopis, zato tudi sklepam, da sta Barbara in Jernej vernika, ki izkazujeta svoje prepričanje o tradicionalni družini.

Podrejenost koristi otrok (18. 3. 2012)

*Prav ti vidiki odločilno vplivajo na pravno prakso, ki opozarja, da je pravico istospolnih partnerjev do nediskriminatornega obravnavanja potrebno soočiti in uravnotežiti s pravico največje otrokove koristi, ki je ustavno zavarovana v 56. členu Ustave RS in z mednarodnimi pravnimi akti. Brez dvoma je največja **korist otroka, da ima znano mamo in znanega očeta**. [...] Predlog novega družinskega zakonika to logiko pomembno spreminja. V 2. čl. opredeli družino kot »življenjsko skupnost otroka z enim ali obema od staršev ali z drugo odraslo osebo«. Družina po tem predlogu uživa posebno varstvo zgolj »zaradi koristi otrok« in ne več tudi zaradi koristi staršev. Zato je po novem tudi družina opredeljena kot življenjska skupnost, v kateri je prioriteta otrok in ne starša oziroma zakonca. Posledično je zakonska skupnost opredeljena kot »življenjska skupnost moškega in ženske, katere sklenitev, pravne posledice in prenehanje ureja ta zakon«. Zakonska zveza tako ni več skupnost med možem in ženo in tudi **ni več naravnana na zasnovanje družine**. [...] Če je v veljavnem zakonu zakonska zveza skupnost moža in žene, je v novem stvar »svobodne odločitve ... na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in medsebojni pomoči«. Izpuščeni sta besedi mož in žena ali moški in ženska, ker bi to onemogočalo razumevanje istospolne zveze kot enakovredne heteroseksualni zakonski zvezi. Predlagana nova definicija*

*družine je tako namenjena predvsem **možnosti zasnovanja družine biseksualnim partnerjem** in posvojitvi otroka iz prejšnjega heteroseksualnega razmerja.*

Avtor članka govori o 2. členu, ki zaobjema definicijo družine. Trdi, da v ospredju nista več zakonca (mož in žena) in njuno zasnovanje družine, temveč otrok. Razlaga si jo kot možnost zasnovanja družine biseksualnih partnerjev, kar pa po njegovem mnenju ni v dobrobiti otroka. Sam izpostavlja, da je »brez dvoma [...] največja korist otroka, da ima znano mamo in znanega očeta.« Sklepam, da je avtor teh izjav zagovornik tradicionalne družine, kot jo zagovarjajo verniki.

Zakaj bom na referendumu glasovala PROTI (18. 3. 2012)

*Zakaj vam to pripovedujem? Ker bi uveljavljeni novi družinski zakonik, o katerem se bomo odločali 25. marca in proti kateremu bom glasovala, otroka oropal za njegovo temeljno pravico do mame in očeta, ki mu jo priznava tudi konvencija o človekovih pravicah. Pred otrokove pravice so postavljene navidezne pravice odraslih! **Otrok ima pravico do mame in očeta, odrasli pa nimamo pravice do otroka, ki je čisti dar in nam je zaupano njegovo življenje!** [...] Verjamem, da so homoseksualci lahko ljubeči in skrbni, vendar **še tako ljubeči lezbijki ne moreta nadomestiti očeta in še tako ljubeča in skrbna geja ne moreta nadomestiti matere!***

Vsebina tega besedila temelji na prepričanju, da otrok potrebuje mamo in očeta ter da ju ne more nadomestiti istospolni par. Prav tako kot zgornja dva je tudi ta primer odraz poudarjanja pomembnosti tradicionalne družine. Ideologija avtorice članka se sklada z nazorom časopisa Družina, ki zajema versko vsebino.

Moj pogled na družinski zakonik (11. 3. 2012)

*Kot strokovnjak že ves čas opozarjam, da je vse do sedanjega trenutka stroka zagovarjala **družino z obema staršema kot najboljše okolje za vzgojo otrok**. Raziskave doslej niso dale verodostojne podlage za spremembo tega stališča. Kot katoličan pa jasno zagovarjam stališče o svetosti družine in o svetosti zakona. [...] Razprava okrog družinskega zakonika se je skoraj v celoti vrtela okrog definicije družine in okrog vprašanja pravic istospolno usmerjenih partnerjev v zvezi s posvojitvami. Žal so vse te **razprave imele prevladujoč ideološki naboj** in zato skorajda ni bilo možnosti, da bi prišli do nekih usklajenih rešitev.*

»[D]ružin[a] z obema staršema kot najboljše okolje za vzgojo otrok,« je poudarjeno v zgornjih izjavah in se nanaša na 217. člen. Avtor si je ta člen razlagal kot možnost posvojitve otroka dveh istospolno usmerjenih partnerjev, vendar se s tem ne strinja, saj je mnenja, da je vendarle najboljše za otroka, če ima mamo in očeta. Sam tudi potrди, da je kristjan. Zopet gre za izražanje podpore tradicionalni družini, ki je v skladu z ideologijo tednika Družina. Strokovnjak izjavi tudi, da so razprave o DZak preveč ideološko usmerjene in, da bi za ustrezno rešitev moralo biti več objektivnosti.

Otroci sami se pač ne morejo zagovarjati (11. 3. 2012)

Tudi s tem so se ukvarjali mednarodni strokovnjaki in po njihovem mnenju so religije, ne le krščanstvo, v katerih ima družina osrednji pomen, omogočile stabilno okolje za otroke, s tem več otrok in s tem številčno prevlado teh religij v teku stoletij na globalni ravni. [...] Naj bo jasno: z družinskim zakonikom pridobijo homoseksualci, izgubijo pa otroci. [...] Družinski zakonik je potrebno zavrniti, ker:

- **omogoča posvojitve otrok v homoseksualno skupnost** – tudi nebioloških otrok enega od partnerjev,
- **ne priznava, da otrok potrebuje mamo.**

Izjavitelj pravi, da ima družina v krščanstvu osrednji pomen. Predmet obravnave je 2. člen, ki si ga razlaga kot možnost izenačitve tradicionalne družine in družine z istospolnima partnerjema. Zmoti ga, da po novi definiciji družine ni poudarka na materini pomembnosti za otroka. Meni, da z DZak pridobijo homoseksualci, saj bodo lahko skupaj posvojili otroka in pa tudi nebiološkega otroka drugega partnerja. S tem si napačno interpretira 217. člen, saj isto usmerjena partnerja skupaj ne moreta posvojiti otrok. Sklepam, da ga pri razumevanju besedila ovira njegova ideologija o tradicionalni družini, zato izraža svoje prepričanje proti DZak.

Pomanjkljiva zaščita koristi otrok (23. 2. 2012)

*Tako izjav psihoterapevta Bogdana Žorža, ki pravi, da **otrok potrebuje za zdrav razvoj očeta in mamo**, antropologinje Vesne Godine, ki trdi, da manjka zagovornikom istospolnih posvojitev razumevanje, da **otrok ni pravica**, kot tudi izjav nekaterih drugih strokovnjakov.*

V zgornjem besedilu so povzete trditve psihoterapevta in antropologinje. Prvi govori o členu, ki zajema definicijo družine, druga pa o posvojitvah istospolno usmerjenih partnerjev. Strinja

se, da otrok potrebuje mamo in očeta, torej zagovarja stališče o tradicionalni družini. Iz antropologinine izjave pa ni točno razvidno, ali govori o skupni posvojitvi istospolnih partnerjev ali o posvojitvi otroka drugega partnerja. Izvemo samo, da se s posvojitvijo homoseksualcev ne strinja.

Zavzemanje za družino ne more biti »kulturna blokada« Slovenije (12. 1. 2012)

*Poudarjamo, da si katoličani skupaj z drugimi verskimi skupnostmi in mnogimi drugimi državljani prizadevamo za **okrepitev in ohranitev vrednote zakonske zveze in družine** na povsem legitimem in demokratičen način ter podpiramo prizadevanja nevladnih organizacij, ki se zavzemajo za ohranitev vrednote družine.*

Članek jasno prikazuje ideologijo o ohranjanju pomembne krščanske vrednote – družine, kar je skladno z nazorom časopisa, kjer je bilo besedilo objavljeno. Zaobjema komentar o 2. členu, saj ne podpirajo homoseksualnih partnerskih zvez z otrokom. Definicijo, da je »družina [...] življenjska skupnost otroka z enim ali obema od staršev ali z drugo odraslo osebo« si tako razlagajo kot možnost družine z istospolnima partnerjema.

5.4.1.1. Sklep

Pri pregledovanju člankov za analizo sem ugotovila, da se je večina besedil navezovala na 2. in 217. člen, ki zajemata definicijo družine ter posvojitve otrok. O svobodnem odločanju partnerjev o rojstvu otrok med analiziranimi članki v tedniku Družina ni bilo komentarjev. V največji meri članki vsebujejo kritiko zoper definicije družine iz DZak, ki jo po krščanskem nazoru sestavljajo oče, mati in otroci. Prihajalo je do nestrinjav, saj so si avtorji besedil, ki so bili bodisi novinarji bodisi intervjuvanci obstoječo definicijo razlagali kot možnost enačenja klasične družine (ki jo podpirajo) in družine z istospolno usmerjenima partnerjema. Prav tako so 217. člen razumeli kot možnost skupne posvojitve s strani homoseksualnega para. Vseh 7 člankov je izkazalo to podporo, ki je v skladu z nazorom verskega časopisa.

5.4.2. Reporter

Otroci v istospolnih skupnostih prevladujoča tema soočenja o družinskem zakoniku (23. 3. 2012)

*Zevnikova pa je prepričana, da ima člen o posvojitvah skrite ključne in **omogoča posvojitve prek nadomestnega materinstva ali biomedicinske pomoči v tujini**. Tudi Štrbenk poudarja, da*

*zakonik omogoča svobodno odločanje o varstvu otrok to razume kot možnost nadomestnega materinstva in biomedicinske pomoči. Joganova pa odločno poudarja, da zakonik ne spodbuja trgovine z otroki. [...] Likovičeva je izpostavila, da homoseksualni pari po naravni poti ne morejo imeti otroka, tudi Stegu je dejal, da zakonik zanika naravni zakon, da je za otroka najboljše okolje matere in očeta. Vodeb je dejal, da se družba "sesuva", ker imamo moralno sporne moške. Zabukovec Kerinova pa meni, da gre za to, da vsi otroci potrebujejo enako zaščito in pravno varstvo in da **biološko starševstvo v tem smislu ni drugačno od socialnega.***

V tem primeru je razvidno nasprotje med različno interpretiranim besedilom več ljudi. Medtem ko sta Zevnikova in Štrbenk 60. člen razumela kot spodbujanje nadomestnega materinstva, Joganova ter Zabukovec Kerinova menita, da DZak ne spodbuja trgovine z otroki in da po 217. členu tudi ni možno, da istospolna partnerja skupaj posvojita otroka, kot je to trdil Primc. Likovičeva omeni 2. člen, ki ga razume kot možnost izenačenja tradicionalne družine in družine s homoseksualnima staršema. Reporter s tem besedilom objavi obe interpretaciji členov, ki sem jih navedla zgoraj in se ne opredeljuje do enega ali drugega nazora.

Predstavniki katoliške, pravoslavne cerkve in islamske skupnosti proti družinskemu zakoniku (22. 3. 2012)

*Predstavniki Katoliške cerkve, Srbske pravoslavne cerkve zagrebško-ljubljanske metropolije in Islamske skupnosti v Sloveniji so danes podpisali izjavo, s katero se zavzemajo za pravico vsakega otroka do družinskega življenja **v skupnosti očeta in matere.** [...] Ob tem menijo, da je izenačevanje istospolnih zvez z raznospolnimi neprimerno, prav tako pa je **neprimerna tudi posvojitev otrok v istospolno zvezo.***

Zgornji odlomek zadeva vsakega izmed spornih treh členov. Novinar piše o tem, da se predstavniki katoliške in pravoslavne cerkve ter islamske skupnosti zavzemajo za družino z materjo in očetom. Neprimerna se jim zdi tudi posvojitev otrok v istospolno zvezo. Časopis s tem objavi članek, katerega vsebina izkazuje podporo klasični družini, ki je pomembna vrednota vernikov.

Evangeličanska cerkev za strpnost do različnih skupnosti, v katerih živijo otroci
(20.3. 2012)

*V Evangeličanski cerkvi se zavzemajo za pravico otrok, da živijo v **družinski skupnosti, ki jo sestavljajo oče, mati in otroci**. Obenem se zavedajo, da mora demokratična država izhajati iz človekovih pravic vseh državljanek in državljanov in poudarjajo, da otroci živijo v različnih oblikah skupnosti, do teh oblik pa je treba imeti strpen odnos.*

Zavzemanje za družinsko skupnost z mamo in očetom je predmet zgornjega besedila, ki se tiče tako 2. kot tudi 60. in 217. člena. Pri vseh je namreč kritična razlaga o homoseksualni skupnosti z otrokom, ki ji Evangeličanska cerkev ne izkazuje podpore. Reporterju pripisujejo podobno ideologijo kot desni politični strani, za katero je značilno, da je bolj versko naravnana, zato si vse tri člene interpretira kot možnost nastanka družine z istospolno usmerjenima partnerjema.

Vesna Vilčnik: Družinski zakonik daje možnost trgovini z otroki (18. 3. 2012)

*V resnici otrokom ne daje nobenih pravic, temveč jim **jemlje očeta ali matere**, staršem odvzema pravice, da bi lahko vzgajali svojega otroka tako, kot oni menijo, da je zanj najboljše, predvsem pa **daje naslutene možnosti trgovanja z otroki**.*

Vilčnikova poudarja, da DZak jemlje otrokom očeta in mater, torej si 2. člen razlaga kot možnost razmaha družine, kjer sta starša homoseksualca. Izjaviteljica prav tako meni, da bo DZak spodbujal trgovino z otroki, saj po 60. členu zakonca lahko svobodno odločata o rojstvu otrok. Do teh členov se opredeljuje kritično, zato predpostavljam, da zagovarja ideal tradicionalne družine in s tem izkazuje podporo verskim nazorom.

Družinski zakonik deli DZ (2. 3. 2012)

*Ob začetku prve obravnave družinskega zakonika poslanske skupine vztrajajo na dveh bregovih glede posvojitve otrok s strani istospolnih partnerjev. Po besedah Andreje Črnak Meglič (SD) je ključen cilj zakonika **izboljšanje položaja otrok v družinah**. France Cukjati (SDS) pa meni, da je cilj predloga očitno v sami **degradaciji klasične družine**. [...] Predlog zakonika po mnenju SD priznava, da v družbi obstaja drugačnost, ki jo sprejemamo, da vzorci v družbi niso dani enkrat za vselej, ampak se spreminjajo. Prav tako po njenem mnenju zakonik vsem tipom partnerstev in družin ter posameznikom, ki se v njih vključujejo, zagotavlja **enake pravice**, kar nenazadnje zagotavlja tudi ustava, pravi Črnak Megličeva. [...]*

Po Cukjatijevih besedah predlagani družinski zakonik vsebuje vrsto dobrih rešitev, a je nesprejemljiv, ker bistveno spreminja razumevanje slovenske družine. "Prvič v zgodovini jo usodno razvrednoti, ker popolnoma ignorira njeno naravno, biološko usmerjenost v novo življenje," poudarja poslanec.

Zgornji odlomek iz članka se navezuje na 2. in 217. člen. Po eni strani izjavitelji trdijo, da se bo položaj otroka v družini izboljšal ter da posameznikom zagotavlja enake pravice, po drugi strani pa nasprotniki menijo, da po 2. členu pride do spremenjenega razumevanja klasične družine. Vidna je različna interpretacija istega člena. Časopis se s tem ne opredeljuje le do enega ideološkega vidika, ampak prikazuje oba.

Cukjati: To ni družinski zakonik, je neužitna zmešnjava idej (16.6. 2011)

*V SD in Zares poudarjajo, da je osnovni cilj zakonika zaščita otroka in njegovih pravic, v SDS, SNS in SLS pa nasprotujejo predvsem pravici do **posvojitve biološkega otroka istospolnega partnerja**. [...] Poslanec SDS najbolj moti opredelitev družine v zakoniku, za njih je takšna opredelitev **degradacija družine**, pripombe pa je imel tudi glede možnosti posvojitve. Boji se namreč, da ne bo ustreznih kriterijev za posvojitve in da bodo **istospolni pari lahko posvajali otroke**, ker bodo pač na vrsti, ob tem pa bodo na škodi zakonci oz. raznospolne družine. [...] Minister za delo Ivan Svetlik je poudaril, da družinski zakonik idealnemu tipu družine, v kateri živi polovica državljanek in državljanov, ničesar ne odvzema. Zatrnil je, da nasprotniki zakonika niso navedli niti enega argumenta za trditve, da bi zakon razvrednotil tovrsten tip družine. [...] Poslanec SDS Marijan Pojbič poudarja, da ni res, da predlog zakonika **ne izenačuje istospolnih partnerskih zvez s heteroseksualnimi**.*

Politične stranke nasprotujejo posvojitvam biološkega otroka istospolnega partnerja. Iz tega lahko sklepamo, da pravilno razumejo 217. člen, saj nekateri ljudje domnevajo, da lahko homoseksualca skupaj posvojita otroka, kar z zakonikom ni dovoljeno. Čeprav že v nadaljevanju vidimo, da imajo prej navedeno mnenje poslanci SDS, saj trdijo, da bo brez ustreznih kriterijev možna posvojitve v istospolno partnersko skupnost. Besedilo vsebuje nasprotnikov komentar o 2. členu, in sicer da istospolne partnerske zveze z zakonikom niso izenačene s heteroseksualnimi. S tem sta v časopisu, ki je desničarski in s tem tudi verskega nazora, zastopani obe strani argumentov – o tradicionalni in o mavrični družini.¹³

¹³ Besedna zveza mavrična družina se je v medijih velikokrat pojavljala v povezavi z družino, kjer sta starša homoseksualca.

Državni zbor je potrdil družinski zakonik (16. 6. 2011)

*Poleg tega istospolni par skupaj ne more posvojiti otroka, **lahko pa eden posvoji biološkega otroka drugega**. Tudi takšen predlog je naletel na neodobranje opozicijskih strank, ob tem pa je izgubil podporo poslancev LDS.*

Velikokrat se v polemikah o DZak pojavlja trditev, da obstaja možnost posvojitve otroka s strani istospolno usmerjenega para, kar je napačna interpretacija 217. člena. Še več, v nadaljevanju člena celo piše, da to ni mogoče. V zgornjem odlomku pa je postavljena pravilna interpretacija člena, ki govori o posvojitvah, ki ni ideološko obremenjena.

5.4.2.1. Sklep

Reporter sem opredelila kot desničarski časopis, s prevladujočim verskim nazorom. Po tej trditvi, bi morali članki pretežno vsebovati komentarje, kjer zagovarjajo tradicionalno družino z materjo in očetom. Njihova vsebina pa je naslednja: trije članki so izražali podporo verskemu nazoru (torej s klasično družino), trije so argumentirali obe strani spornih členov (tudi tisto z mavrično družino) in en je predstavil golo neobremenjeno dejstvo, da lahko eden od partnerjev posvoji biološkega otroka drugega. Iz tega sklepam, da je tudi Reporter ideološko obremenjen časopis, saj zagovarja klasično družino, čeprav ne moremo mimo dejstva, da se je trudil prikazati tudi drugo plat interpretacije.

5.4.3. Mladina

Dr. Darja Zaviršek: »Zavrnitev zakonika bi pomenila sodobni apartheid.« (23. 3. 2012)

*Družinski zakonik **liberalizira družinske oblike**. Izraza oče in mama nadomešča z izrazom starši. In ti so lahko biološki ali socialni. Lahko so kateregakoli spola. To pomeni, da zakonik **presega tradicionalno binarno delitev spolov v družini** in s tem tudi delitev na tradicionalno moška in ženska dela.*

Iz tega besedila lahko razberemo, da si dr. Zavirškova razlaga zakonik kot možnost svobodnejšega razumevanja družine. S tem tradicionalna družina ni več v ospredju, ampak jo preglesi pojem starši – tako biološki kot tudi socialni. Sklepam, da je govorila o 2. členu, ki zajema definicijo družine. Mladini pripisujejo podobne nazore, kot jih ima levica (torej ateizem, zagovarjanje svobode in enakosti) in v skladu s tem je podan tudi komentar iz

časopisa. Ateizem je prikrito izražen, to sklepam po tem, da ni poudarka na tradicionalni družini kakršna je ideal kristjanov.

Jana Kerčmar Džuban: »Je gej in je človek« (16. 3. 2012)

S posvojitvijo biološkega otroka svojega partnerja istospolni partner ne dobi le pravic, ampak tudi dolžnosti in naloge do posvojenca. In če že živi s tem otrokom, ga vzgaja, je prav, da je njun pravni odnos dorečen. Naj bo družina tradicionalna ali ne, najpomembnejši so otroci in to, da ti rastejo v varnem in ljubečem okolju. Tu morajo biti vse družine enake.

Intervjuvanki ni pomembno ali je družina tradicionalna ali ne, bolj se osredotoča na enakost družin – tako klasičnih kot tistih s homoseksualnimi pari – ter pomembnost posvojitve biološkega otroka drugega partnerja. Iz te izjave lahko razberemo, da pravilno razume tudi 217. člen. Vrednote, ki so prevladujoče za levo politično stran, se izkažejo tudi v tem članku; govorim o izpostavljanju svobode in enakosti.

Legalizirani linč (6. 1. 2012)

*Na silvestrovo je dr. Tadej Strehovec, tajnik Komisije Pravičnost in mir, na Radiu Ognjišče dejal, da je nedopustno, da lahko sodišča dodeljujejo otroke v posvojitev istospolnim partnerjem »in da so jih s tem s sodno odločbo 'obsodila' na življenje z dvema očetoma oz. dvema materama. Gre za kršenje temeljnih naravnih pravic otrok, ki jih tudi za časa fašizma, nacizma in komunizma nismo poznali«. Družinski zakonik predvideva samo **možnost posvojitve biološkega otroka istospolnega para. Ničesar več. Nobene obsodbe, nobenega komunizma.***

Da DZak predvideva možnost posvojitve biološkega otroka v istospolni skupnosti, je poudarjeno v zgornjem besedilu, ki se nanaša na 217. člen in je s strani izjavitelja pravilno interpretiran. V navedkih pa je podano ideološko obremenjeno stališče – da je življenje s staršema homoseksualcema kršenje otrokovih pravic. Sklepam, da gre za izjavo človeka, ki daje prednost tradicionalni družini, temu v dokaz je še podatek, da gre za komentar iz Radia Ognjišče. Članek v Mladini jasno da vedeti, kaj predvideva zakonik.

Mag. Ana Vodičar: "Danes je vprašanje spolna usmerjenost, kaj če bo čez nekaj let sporno versko prepričanje?" (9. 9. 2011)

Govori pa o pravicah istospolnih, da ustvarijo družino, o tem, da morajo biti vse oblike družin enakopravno obravnavane, o tem, da nasprotniki družinskega zakonika strašijo ljudi. In da je tradicionalna družina daleč od tega, da bi bila brezpogojno jamstvo za otroku najprimernejši razvoj, in da bi bil zakonik sprejemljiv za širšo javnost, če bi ga ljudje le prebrali. [...] Tako ohranjamo tradicionalni institut zakonske zveze za heteroseksualne pare in ne dovoljujemo posvojitve tretjega otroka v istospolnih parih.

Ana Vodičar meni, da družina z materjo in očetom ni jamstvo za najprimernejši otrokov razvoj in se s tem zavzema za enakopravnost vseh oblik družin. Zanj je po definiciji družine iz zakonika mavrična družina enakopravna tradicionalni. Svoje mnenje izrazi tudi o posvojitvah otroka s strani homoseksualnega para, kar zajema 217. člen. Pravilno ga razume, saj trdi, da ne dovoljuje posvojitve tretjega otroka v istospolni skupnosti.

Za cicibane vseh družin (9. 3. 2012)

Vprašanje je, ali so nasprotniki družinskega zakonika sploh že kdaj pomislili, da so deklice, pa tudi dečki z dvema očetoma ali mamama že dolgo slovenska realnost. Vprašanje je tudi, ali so že kdaj pomislili, kako njihovo pljuvanje po teh družinah in njihovo nepriznavanje vpliva na te otroke.

Novinar zapiše, da nepriznavanje družin, kjer imata deklica ali deček dve mami ali dva očeta, vpliva na njihov psihološki razvoj. Njegova kritika se nanaša na argumente, da družina s homoseksualnim parom ne more biti izenačena s klasično družino. Po njegovem mnenju je družina tudi skupnost z istospolno usmerjenim parom ter otroki. Novinarjeva ideologija o enakopravni obravnavi ljudi ter svobodnejšem razumevanju pojma družina se s tem sklada z ideologijo, ki jo pripisujejo levi politični strani.

Nas čaka nov referendum? (22. 6. 2011)

Po sprejetem zakoniku istospolni par tako ne more skleniti zakonske, temveč le partnersko skupnost, poleg tega par skupaj ne more posvojiti otroka, lahko pa eden posvoji biološkega otroka drugega.

Besedilo prinaša pravilno povzeto vsebino 217. člena. Istospolni par namreč skupaj ne more posvojiti otroka, lahko pa eden posvoji biološkega otroka drugega. Novinar se do vsebine členov ne opredeljuje, jo pa pravilno interpretira, zato sklepam, da njegovo razumevanje ni bilo ideološko obremenjeno.

Janičarji prihajajo (30. 3. 2012)

*Bivši minister dr. Svetlik je kompromisno različico DZ[ak] pospremil v javno razpravo prav z zagotovilom, da v njej **istospolno usmerjenim potegovanje za posvojitve** v nasprotju z izvornim predlogom **ni več mogoče**. Nasprotniki so v zadnjem delu kampanje vse bolj udarno **trdili prav nasprotno**. Najbolj udarno je ta argument izzvenel pri tajniku Komisije Pravičnost in mir, dr. Tadeju Strehovcu, ki v zvezi s 60. členom DZ[ak] (»Zakonca svobodno odločata o rojstvu otrok. Do skupnih otrok imata enake dolžnosti in pravice.«) spregovori o »zakonodajni 'sabotaži', saj naj bi prav na osnovi tega člena ustvarili pravno podlago za uzakonitev brezplačnega **nadomestnega materinstva** in umetno oploditev za zdrave homoseksualne moške«.*

Da ni možna posvojitvev otroka s strani homoseksualnega para je trdil dr. Svetlik, vendar niso vsi interpreti tako razumeli vsebine 217. člena, nekateri so trdili ravno nasprotno. Gre torej za dve interpretaciji istega člena, med katerima je ena ideološko obremenjena. Predmet spora je bil tudi 60. člen, za katerega dr. Strehovec meni, da je spodbujanje nadomestnega materinstva.

5.4.3.1. Sklep

Izmed sedmih analiziranih člankov iz časopisa Mladina ni nobenega, ki bi v celoti podajal napačno interpretacijo kateregakoli člena. Vsebina vseh besedil je prinašala svobodnejše razumevanje definicije družine ter argument, da 217. člen, ki je bil najpogosteje omenjeni v analiziranih člankih, prinaša le posvojitvev biološkega otroka enega od istospolnih partnerjev. Izjema je le eno besedilo, kjer sta prikazani obe interpretaciji – tako pravilna kot tudi tista, ki je ideološko obremenjena. Iz tega sklepam, da je Mladina v skladu z mojo predpostavko, da jo uvrščajo med časopise, ki ima iste nazore kot leva politična stran (torej zavzemanje za enakost, svobodo in socialne pravice), objavljala tudi članke na to temo.

5.4.4. Dnevnik

Družinski zakonik: Laži, manipulacije in izmišljije (3. 9. 2011)

Večino teh trditev [za mojo analizo je bila bistvena samo ena, ki sem jo spodaj podčrtala] smo prepisali iz sporočil za javnost, ki jih je oblikoval tajnik Komisije Pravičnost in mir dr. Tadej Strehovec, uporabljajo in širijo pa somišljeniki v parlamentu in na cesti.

Družinski zakonik napačno in škodljivo definira družino.

*Definicija družine, ki jo vsebuje družinski zakonik, se glasi: družina je življenjska skupnost otroka z enim ali obema staršema ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku določene obveznosti in pravice. V to definicijo je hotel zakonodajalec zajeti tudi **rejnike, stare starše, "nove" očete in mame, poleg bioloških torej tudi socialne starše**. Krog tistih, ki bi jim bilo mogoče priznati enake pravice kot biološkim staršem, so hoteli razširiti zato, da bi jih lahko nato upoštevali tudi drugi predpisi, ki se nanašajo na družinske člane. **Ta definicija je bolj vključujoča** – v njej so zajete tudi enostarševske ali t. i. reorganizirane družine.*

V tem članku je dobro argumentirana teza, da DZak napačno in škodljivo definira družino. glavni predmet obravnavanega besedila je 2. člen, ki ga novinar točno razloži in doda še primere, kdo bi lahko bila ta druga oseba iz definicije družine. Zdi se mu bolj vključujoča in s tem svobodnejša.

Zagovorniki in nasprotniki družinskega zakonika izpostavili predvsem definicijo družine in korist otroka (22. 3. 2012)

*Primc je poudaril, da zakonik otrokom ne prinaša nič in da **spodbuja pa nadomestno materinstvo** in na široko odpira vrata za homoseksualno vzgojo otrok. Po njegovem mnenju omogoča tudi **posvojitve otrok istospolnim parom**. Rožej pa je poudaril, da to ne drži. Zakonik **prepoveduje posvojitve istospolnim parom**, z drugim zakonom pa je **prepovedano tudi nadomestno materinstvo**.*

Spodbujanje nadomestnega materinstva ter posvojitve otrok s strani istospolnih parov je razlaga 60. in 217. člena, ki je bila objavljena v Dnevniku. Že v naslednjem koraku pa je podana antiteza, da gre za napačno razumevanje vsebine zakonika, saj le-ta prepoveduje posvojitve homoseksualnim partnerjem kot tudi nadomestno materinstvo. Prikazani sta torej

dve različni interpretaciji v časopisu, ki ima podoben nazor kot leva politična stran, ki se zavzema za enakost ter svobodo.

Primc: Družinski zakonik veliko prinaša istospolnim parom, otrokom ničesar
(10. 3. 2012)

*Zakonik daje pravico, da istospolni par svobodno odloča o rojstvu otrok. Kako lahko moški istospolni par to naredi drugače kot z **nadomestnim materinstvom**. Kaj pa je sicer nadomestno materinstvo? To je v svojem bistvu trgovina z otrokom in izkoriščanje revnih žensk, ki zato, da preživijo, prodajajo svoje otroke. [...] Še vedno ni povsem jasno, ali zakonik istospolnim omogoča zgolj posvojitve biološkega otroka enega izmed partnerjev ali katerega koli otroka. Kaj točno po vašem razumevanju določa zakonik? [...] Zakonik ne uvaja samo **možnosti posvojitve bioloških otrok**, saj bioloških otrok enega od partnerjev zakonik sploh ne omenja. Ti, ki to trdijo, močno zavajajo.*

V intervjuju je Primc podal komentar o 60. in 217. členu, saj trdi, da istospolni par lahko svobodno odloča o rojstvu otroka le z nadomestnim materinstvom in da je to spodbujanje trgovine z otroki. Hkrati pa dodaja, da nikjer ni omenjeno, da lahko partner posvoji biološkega otroka. Če pogledamo ta člen, je res nekoliko dvoumen, saj je navedeno, da je mogoča posvojitev otroka in ni dodano biološkega. Ideologija posameznika potem vpliva na interpretacijo, ali bomo razumeli kot otroka partnerja ali kateregakoli otroka.

Gibanje za družinski zakonik: Človekove pravice pripadajo vsem in ne le nekaterim (10. 3. 2012)

*Tako v nobenem primeru **ne ruši definicije družine v klasičnem pomenu besede**, tudi v ničemer ne posega v pomen materinstva in očetovstva. [...] Ta definicija je t. i. **vključujoča definicija družine**, ki jo kot najboljšo priznava tudi sociološka stroka. Vključuje namreč starše ali tiste druge odrasle osebe, npr. stare starše, rejnike ali socialne starše, ki z otrokom živijo, zanj skrbijo in imajo do otroka določene obveznosti in pravice. [...] Kakšen je vaš odgovor mnenjem, da zakonik odpira vrata umetnim oploditvam istospolno usmerjenih žensk, t. i. nadomestnemu materinstvu in trgovanju z matičnimi celicami? To ni res. Takšni strahovi so pretirani. Družinski zakonik **ne ureja ne nadomestnega materinstva ne umetne oploditve lezbičnih parov**.*

Intervjuvanec v Dnevniku izpostavi, da DZak z 2. členom ne ruši definicije družine v klasičnem pomenu besede, ravno nasprotno, zdi se mu vključujoča. S tem misli na vse vrste družine, tudi enostarševske in t. i. reorganizirane družine. Poudari, da DZak ne ureja nadomestnega materinstva, kot nekateri trdijo, da je posredno zajeto v 60. členu. Izjava prikazuje njegovo zagovarjanje enakosti med vsemi oblikami partnerskih skupnosti. Glede na to, da je Dnevnik levičarski časopis, je ta trditev v skladu z njegovim nazorom.

Družinski zakonik na okrogli mizi škofijske gimnazije: Razvneta razprava o pravicah istospolno usmerjenih (7. 3. 2012)

*Štrbenk je v zvezi s tem dejal, da so naštetih elementi stvar organizacije dela državne uprave, sam pa, kot pravi, v zakoniku vidi prevaro, ker ima veliko "skritih zadev, ki se uvajajo z nekimi drugimi predpisi". Ob tem je omenil tudi **nadomestno materinstvo** in oplojevanje zdravih žensk z biomedicinsko pomočjo. Po njegovih besedah so v civilni iniciativi tudi prepričani, da zakonik omogoča **posvajanje otrok v istospolne skupnosti**. [...] Blažič pa nasprotno poudarja, da zakonik istospolnima partnerjema **ne prinaša posvojitve tretjega otroka**, ampak predvsem ureditev socialnih pravic, kot so pravica do zdravstvenega zavarovanja po partnerju, uveljavljanje vzdrževanega družinskega člana in vdovske pokojnine ter možnost obiska partnerja v zaporu.*

V odlomku imamo argumentirani obe možni interpretaciji 217. člena. Prvi del prinaša razumevanje tega člena kot možnost posvojitve otrok v istospolno skupnost, drugo pa to trditev zanika. Dve različni interpretaciji v Dnevniku, katerega nazor naj bi sledil tistemu, ki je značilen za levico. To dokazuje tudi izjava, da zakonik prinaša ureditev socialnih pravic, za kar se močno zavzemajo v levi politični strani. Omenila bi še 60. člen, ki je v članku predstavljen kot možnost, da pride do nadomestnega materinstva, kar pa v zakoniku neposredno ni omenjeno.

Prenova v duhu nasprotuje družinskemu zakoniku: »Zakonik ne podpira družine« (8. 3. 2012)

*Zakonik **po prepričanju katoliške karizmatične prenove razvrednoti družino** in ne podpira rojstva, ohranitve in razvoja človeškega življenja po naravnih zakonih, otroka pa celo poniža "na raven stvari, s katero je dopustno trgovati". [...] Prav tako po njihovem prepričanju ne spoštuje prvenstvene pravice otroka do mame in očeta ter jo približuje interesom istospolno usmerjenih. "Zakonik tako na široko odpira možnosti zlorab, to je **posvojitve otrok** v*

istospolne skupnosti, trgovino z otroki, izkoriščanju žena v socialni stiski kot nadomestnih mater ter vsiljevanje radikalnih sprememb šolskih programov v smeri homoseksualne vzgoje, čemur smo tudi priče v zadnjem času," so zapisali.

Opazila sem, da je v članku poudarjeno, čigavo mnenje navajajo, ne vemo pa ali se Dnevnikov novinar s tem strinja ali ne. Izpostavi namreč, da po prepričanju katoliške avtoritete 2. člen razvrednoti družino, saj piše, da ne podpira rojstva, ohranitve in razvoja človeškega življenja po naravnih zakonih. Skleпам, da je s tem mišljeno življenje v istospolni skupnosti, saj katoličani zagovarjajo idejo tradicionalne družine. V nadaljevanju se vsebina članka opre tudi na 60. in 217. člen. S posvojitvijo otrok v istospolno skupnost ga interpretira kot njihovo zlorabo, obsodi pa tudi nadomestno materinstvo. Iz besedila je dobro razvidno, da gre za predstavitev mnenja verske skupnosti, za katero vemo, da priznava klasično družino.

V imenu ljubezni (18. 6. 2011)

Najbolje se je to pokazalo pri obravnavi kompromisne različice zakonika, ki ne vsebuje več najbolj sporne določbe – možnosti, da istospolni par posvoji tujega otroka. Ko opozicija torej ni mogla več grmeti, da je za zdrav razvoj otrok ključna prisotnost matere in očeta, in ko ni našla več pravega argumenta, da bi nasprotovala enostranskim posvojitvam (možnosti, da socialni starš posvoji otroka svojega istospolnega partnerja ali partnerice, za katerega je dolga leta že skrbel), se je osredotočila na definicije. Zakonske definicije naj bi torej v prihodnje razdirale "slovensko družino".

Članek omenja vsebino 217. člena, ki ga pravilno interpretira, saj novinarka trdi, da je bilo govora o možnosti, da socialni starš posvoji otroka svojega istospolnega partnerja. Iz besedila pa je razvidno, da se novinarka kritično opredeli do opozicije, kateri je zmanjkalo argumentov proti zakoniku in se je zato osredotočila na definicijo družine, ki jo prinaša 2. člen. Označila jo je kot »razdiralko slovenske družine«. Glede na to, da je novinarka opozicijske teze pospremila z negativnim odnosom, lahko trdim, da zagovarja svobodnejše razumevanje družine z istospolnim parom, kar je v skladu z nazori levice.

5.4.4.1. Sklep

Trije članki iz Dnevnika podajajo pravilno interpretacijo spornih treh členov, dva članka prikazujeta napačno ter prav tako dva članka obe možni interpretaciji. Vsi trije členi so v besedilih zastopani enakovredno. 2. člen je tako po mnenju nekaterih novinarjev ali intervjuvancev razumljen kot svobodnejša oblika družine s starimi starši ali katerokoli drugo

osebo, 217. člen pa kot možnost posvojitve le biološkega otroka drugega partnerja v homoseksualni skupnosti. 60. člen pa po njihovem mnenju nikakor ne spodbuja trgovine z otroki ter nadomestnega materinstva. Izkazano podpora tem trem členom štejem v dokaz, da dajejo poudarek enakopravnosti ter svobodi.

6. Zaključek

V diplomski nalogi sem se ukvarjala s hipotezo, da na razumevanje besedila vpliva ideologija. Pri tem sem si pomagala z naključno izbranimi članki iz štirih časopisov, skupaj pa sem analizirala 28 člankov. Družina in Reporter sta tednika, katerih nazor je enak desni politični strani, Dnevnik in Mladina pa izražata ideologijo podobni levici. Če na kratko povzamem že omenjene karakteristike političnih strani; levica zastopa sodobne liberalne vrednote, ki v osnovi izhajajo iz trojice enakost, bratstvo in svoboda, desnica pa je načeloma libertarnejša od levice in predvsem je zanjo značilna krščanskost. Že Norberto Bobbio je v delu *Desnica in levica* izpostavil, da je izraz svoboda zelo široko zastavljen, ker meni, da ni svobode na splošno, ampak so posamične svoboščine, npr. svoboda mnenja, tiska, gospodarske pobude, zbiranja, združevanja ipd. Zato sem se pri desnici bolj osredotočila na njeno drugo izrazito lastnost, in sicer krščanskost. Vsi vemo, da je ena od najpomembnejših vrednot krščanstva ravno družina v tradicionalnem smislu, torej z materjo in očetom. To poudarjam z namenom, saj je v tedniku Družina vseh sedem besedil iz člankov prikazovalo interpretacijo 2. in 217. člena v skladu z njihovo ideologijo. Tako so si razlagali definicijo družine kot možnost enačenja klasične družine in družine z istospolno usmerjenima partnerjema in s tem povzročili razvrednotenje tradicionalne družine, 217. člen pa kot možnost skupne posvojitve otroka s strani istospolnega para. V tem primeru lahko trdim, da je na razumevanje besedila vplivala ideologija desnice. Če nadaljujem z Reporterjem, ki prav tako izraža nazore, kot jih zagovarja desnica, niso bili tako izraziti zagovorniki klasične družine. Trije članki so namreč izražali podporo verskemu nazoru (torej zagovarjanje tradicionalne družine), prav tako pa so trije prikazali argumente obeh strani spornih členov. Iz tega sklepam, da je tudi Reporter ideološko obremenjen časopis. Levica ter časopisa Mladina in Dnevnik pa so prinesli naslednje rezultate. Članki iz časopisa Mladine so prikazovali svobodnejše razumevanje definicije družine ter argumente, da 217. člen prinaša le posvojitve biološkega otroka enega od istospolnih partnerjev, besedila iz Dnevnika pa prav tako kot Reporter niso izrazito predstavljala leve politične strani. Trije članki namreč podajajo pravilno interpretacijo spornih treh členov, dva članka prikazujeta napačno ter prav tako dva članka obe možni interpretaciji.

Pri vseh štirih časopisih se je izkazalo, da so članki vsebovali argumente, ki so v skladu z idejami, ki jih zagovarja politična stran, kateri posredno pripadajo. S tem je moja hipoteza, da na razumevanje besedila vpliva ideologija potrjena. Izpostavila bi tudi, da je laična predpostavka, da sta Mladina in Dnevnik levičarska ter Reporter in Družina desničarska časopisa neuradna, saj so v Sloveniji vse časopisne hiše politično neodvisne. Prav tako sem zelo na grobo povzela karakteristike političnih strani in sem se osredotočila zgolj na najbolj tipične in tiste, ki bi mi koristile pri primerjavi z besedili iz člankov.

7. Povzetek

V diplomski nalogi mi je s pomočjo štirih različnih časopisov in njihovih člankov uspelo potrditi hipotezo, da na razumevanje besedila vpliva ideologija. Seveda pa ideologija ni edini dejavnik, ki vpliva na različno interpretacijo istega besedila. Poznamo še besedilne, družbene in razumevalčeve dejavnike, kamor seveda spada ideologija. V mojem primeru je prišlo do različnih razlag istih členov, to pogojujem s tem, da vsak razumevalec pomen besedila prilagodi svojemu znanju in izkušnjam, da besedilo bolj ustreza njegovim kognitivnim shemam, lahko pa besedilo tudi zavrne, čeprav ga razume. To se ponavadi zgodi zaradi napak, ali pa ker se ne strinja z vsebino in stališči predstavljenimi v besedilu (Ferbežar, 2009: 87), kot se je zgodilo pri nekaterih analiziranih člankih. Izražali so svoje nestrinjanje in posledično tudi svoje nazore o določeni temi.

8. Literatura

Norberto Bobbio, 1995: *Desnica in levica*. Razlogi in pomeni političnega razlikovanja. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Marja Bešter, Martina Križaj-Ortar, Marija Končina idr., 2000: *Na pragu besedila 1*. Ljubljana: Rokus.

Robert Alain de Beaugrande, Wolfgang Ulrich Dressler, 1992: *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.

Ina Ferbežar, Marko Stabej, 2008: Razumeti razumevanje. *Jezik in slovstvo*, letnik LIII, št. 1. 15–16.

Ina Ferbežar, 2009: *Besedilnost med formalnimi lastnostmi in kognitivnimi procesi* (doktorska disertacija). Ljubljana.

Ina Ferbežar, 2010: Neznosna samoumevnost razumljivosti. *Vloge središča:konvergenca regij in kultur*. Ljubljana: SDS. 57–70.

Simona Kranjc, 2006: *Poglavja iz skladnje otroškega govora*. Mengeš: Izolit.

Jef Verschueren, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba *cf.

<http://druzinskizakonik.net/> (dostop: 3. 7. 2012)

http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/zakonska_zveza_in_druzinska_razmerja/druzinski_zakonik/ (dostop: 3. 7. 2012)

<http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf> (dostop: 30. 7. 2012)

9. Viri

<http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/ArhivClankov?OpenForm> (dostop 10. 8. 2012)

<http://www.mladina.si/arhiv/> (dostop 12. 8. 2012)

<http://www.reporter.si/arhiv> (dostop 14. 8. 2012)

<http://www.dnevnik.si/iskalnik> (dostop 23. 8. 2012)

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, september 2012

Tina Vehovec